

УДК 338.4:615.1

*Шевчук Л.Т.,
д.е.н., професор, проректор з наукової
роботи та міжнародних зв'язків,
Тернопільський інститут соціальних
та інформаційних технологій,
Федоришина Л.М.,
к.е.н., доцент, завідувач кафедри економіки
підприємства та менеджменту,
ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва»*

ФАРМАЦЕВТИЧНА СФЕРА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Соціальна і економічна безпека держави залежить від стану індивідуального та суспільного здоров'я, яке в значній мірі визначається забезпеченням населення ліками. Саме тому визначення основних напрямів розвитку охорони здоров'я країни вимагає включення підходів до розв'язання надзвичайно важливої медичної проблеми, суть якої полягає у вкрай неадекватному забезпеченні населення лікарськими та медичними засобами, товарами медичного призначення та основним обладнанням [1].

Як зазначає Д. Уляницький, «українцям досі недоступні безліч ліків, які використовуються у світовій практиці». Основними причинами цього він вбачає відсутність реєстрації в Україні тих чи інших препаратів або високі ціни на них [2].

Отже, бачимо, що в наш час наявні проблеми розвитку фармацевтичної сфери України, зокрема недосконалість розвитку фармацевтичного ринку України, який є деформованим, недорозвиненим та таким, що не відповідає потребам населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом активно вивчаються правові аспекти функціонування фармацевтичної сфери України. У цьому контексті варто відмітити дослідження К. Бойка [3].

Тенденції фармацевтичного ринку України проаналізовані О. Дацько, на основі чого доведено високий ступінь його імпортозалежності. Зроблено висновок, що це посилює загрози соціальній безпеці населення. Цим дослідником обґрунтовано пріоритетні напрями імпортозаміщення на українському фармацевтичному ринку в контексті посилення соціальної безпеки держави [4].

Поточні проблеми розвитку фармацевтичної сфери України МОЗ вивчалися Комітетом Верховної Ради України з питань охорони здоров'я, який обґрунтував відповідні Пропозиції до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» [5].

Таким чином, не зважаючи на значні доробки вчених, ці питання залишаються актуальними і потребують вирішення.

Постановка завдання. Мета статті – обґрунтувати основні проблеми розвитку фармацевтичної сфери України, що склались у сьогоднішніх умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наш час, коли спостерігається перманентне зростання захворюваності населення України, великої уваги потребує фармацевтична сфера країни, яку зазвичай окреслюють як сукупність підприємств, організацій і установ, що беруть участь у процесі створенні, виробництві, реалізації лікарських субстанцій, препаратів та виробів медичного

призначення, забезпеченні контролю їх якості, а також у підготовці та перепідготовці кадрів, здатних забезпечити ефективне протікання зазначених процесів.

Як і будь-яка інша економічна сфера, фармацевтична сфера об'єднує підприємства, котрі виробляють і реалізують споживачам відносно однорідну продукцію. При цьому, таке виробництво має подібні технологічні процеси, використовує однотипну сировину і характеризується специфічними підходами до організації процесів створення, виробництва, контролю якості й реалізації продукції, а також професійної підготовки кадрів. Воно має єдиний орган управління. До складу фармацевтичної сфери включають: підприємства-виробники субстанцій, лікарських і ветеринарних препаратів, лікувальних косметичних засобів, дієтичних добавок тощо; підприємства, які здійснюють оптову та роздрібну реалізацію цієї продукції; наукові заклади, які виконують науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки зі створення нових лікарських препаратів, технологічних процесів, обладнання та методів контролю якості; навчальні заклади, які здійснюють підготовку та перепідготовку фахівців для потреб галузі, а також організації та установи, які формують і реалізують інформаційно-аналітичне забезпечення. Фармацевтична галузь в Україні підпорядкована МОЗ.

Організація, планування, координація та контроль за створенням у країні ефективної системи лікарського забезпечення покладені на такі уповноважені органи: Державну службу лікарських засобів та виробів медичного призначення МОЗ України; ДФЦ; Державне підприємство «Науково-експертний фармакопейний центр»; Державну інспекцію з контролю якості лікарських засобів МОЗ України. Для постійної координації господарської та інших видів діяльності в галузі створені і активно функціонують асоціації: Всеукраїнська аптечна асоціація, Фармацевтична асоціація України, Асоціація фармацевтичних виробників, Асоціація фармацевтичних фабрик України та ін. [6].

Головною метою розвитку фармацевтичної сфери України є ефективне забезпечення населення України ліками. Кожному громадянину України повинні бути гарантовані доступність, клінічна ефективність, безпека і якість лікарських препаратів. На жаль, реалізація цієї мети залишається поки що недосяжною. Це пов'язано з низкою проблем функціонування і подальшого розвитку фармацевтичної сфери України.

Щодо доступності лікарських препаратів, то погоджуємося із думкою Беліченко А. В. [7], що це поняття слід розглядати в двох аспектах – фізична доступність та економічна доступність. Якщо зважати на той факт, що у 2015 році загальна кількість аптек і аптечних пунктів в Україні зросла на 685 торгових точок і досягла числа 19799, то можемо припустити, що необхідні ліки більшості українців є фізично доступними завдяки такій кількості аптек. Лідерами ринку по товарообігу за дев'ять місяців 2015 року стали Аптека-Магнолія ("Аптека низьких цін", "Благодія", "Копейка"), Мед-Сервіс груп ("Мед-Сервіс"), Сіріус-95 ("Бажаємо здоров'я").

Щодо економічної доступності, то тут виникає досить багато проблем, адже через високі ціни на ліки та низькі доходи українці просто не можуть собі дозволити їх купувати: вони або переключаються на дешевші препарати, або просто відмовляються їх купувати. Наразі спостерігається зменшення обсягів споживання в натуральному вираженні, тобто населення стало менше купувати упаковок лікарських засобів. Так, в 2014 р. обсяги споживання у натуральному вираженні зменшилися до -13%, а за підсумками I кв. 2015 р. – на -12% [8].

Досить поширеною є думка, що поліпшення доступності лікарських засобів означає тільки зниження цін на ліки. Але звідки можуть взятися дешеві ліки, якщо зростають ціни на сировину, субстанції, газ, електроенергію тощо? Все це зумовлює виробництво та розповсюдження так званих ліків-генериків, що значно дешевше. На жаль, як зазначає Л. І. Федулова, український фармацевтичний ринок сформувався як ринок відтворених інновацій (генериків) і продовжує залишатися таким, де обсяги реалізації останніх у грошовому та натуральному виразах більші за обсяги реалізації інноваційних препаратів. Так, за даними Держлікслужби України тільки 9% фармацевтичного ринку становлять оригінальні лікарські засоби, що мають надійні докази ефективності, безпеки та якості й перебувають під патентним захистом, і 68% становлять генеричні лікарські засоби, призначені для терапевтичної взаємозамінності та виведені на ринок після закінчення дії патенту або ексклюзивних прав на інноваційний препарат [9].

Крім того, однією з головних проблем є недостатній обсяг виробництва лікарських препаратів вітчизняними виробниками. Так, на сьогодні з-понад 12 тис. найменувань лікарських препаратів, що знаходиться на фармацевтичному ринку України, тільки 30% виробляються вітчизняними виробниками. Це засвідчує про високу залежність здоров'я населення України від імпорту фармацевтичної продукції. За останні 5 років до топ-10 лідерів фармацевтичного ринку за обсягами продаж є 6 іноземних компаній (Berlin-Chemie/Menarini Group (Німеччина), Sanofi (Франція), Teva (Ізраїль), Nyscomed (Норвегія), KRKA (Словенія), Sandoz (Швейцарія)). Загрозливим з точки зору соціальної безпеки як споживачів, так і вітчизняних фармвиробників є те, що саме зарубіжні компанії постачають на ринок новітні препарати, аналогів яких вітчизняні підприємства часто просто не випускають.

Не можна не погодитися з думкою В. К. Мамутова щодо того, що така ситуація є очевидним підтвердженням порушення прав громадян на охорону здоров'я. Адже, безсумнівно, питання на сьогодні стоїть не лише в контексті застосування засобів державного регулювання господарської

діяльності – питання стоїть ширше і полягає, насамперед, у необхідності забезпечення конституційних гарантій, передбачених ст. 49 Конституції України, та інших прав і гарантій [10].

Проте, як зазначає Сергій Іщенко, директор компанії «Proxima Research», в умовах кризи вітчизняні виробники нарощують частку в загальному обсязі ринку. Якщо на початку 2013 р. частки імпортних та вітчизняних ліків в грошовому вираженні становили 71% та 29% відповідно, то у серпні 2015 р. ці показники дорівнювали 63% та 37%. Що стосується розподілу ринку у натуральному вираженні, то у 2013 р. імпортні препарати займали 37%, а вітчизняні – 63%. У серпні 2015 р. частка імпортних ліків становила 23%, а вітчизняних – 77% [8]. Натомість зарубіжні експерти вказують, що частка місцевого виробництва на фармацевтичному ринку України складає всього 28-30%, а решта – імпорт [11].

В цілому ж дані дослідження, проведеного рейтинговим агентством IBI-Rating, свідчать, що у 2015 році відбулося:

- зменшення обсягу виробництва лікарських засобів на 7,9% - до 32,4 тис. тонн;
- скорочення імпорту препаратів на 49,2% до \$ 933,2 млн.;
- скорочення експорту препаратів на 39,1% до \$ 115,7 млн.;
- збільшення оптового товарообігу препаратів і основних фармпродуктів на 7,3% до 46 млрд. грн.;
- зменшення частки українських ліків в структурі оптового продажу на 5,8 п.п. до 28,3%;
- збільшення аптечних продажів лікарських засобів на 23,4% в гривневому еквіваленті на тлі скорочення в натуральному вираженні на 14,5%;
- зменшення заборгованості виробників препаратів перед українськими банками на 3,4% до 2113 млн. грн. [12].

Ще однією проблемою фармацевтичної сфери є надмірне скорочення кількості державних та комунальних аптек і ускладнення доступу населення до них, що є загрозливим явищем для інвалідів та осіб з хронічними захворюваннями, оскільки саме через такі аптеки названі категорії населення могли отримувати ті чи інші медикаменти на пільгових умовах, і особливо це стосується аптечних закладів, де виготовляють ліки.

Так, на початок 2015 р. ліцензію на таку діяльність мали 284 суб'єкти господарювання для 395 аптек. Для порівняння, в 2008 році ці показники становили 447 та 724 відповідно. Протягом 2014 р. позитивна тенденція із зростання кількості таких закладів спостерігалася лише серед аптек приватної форми власності: їх кількість зросла на 4 одиниці – до 78 [13].

Проте виготовлення ліків в умовах аптек є досить необхідним, адже такі ліки мають високу якість та доступну ціну, створені саме під конкретного споживача, у їх складі відсутні стабілізатори та консерванти. Це особливо актуально для пацієнтів похилого віку, дітей, хворих на цукровий діабет та алергічні недуги, які мають потребу в препаратах з мінімальною побічною дією та індивідуально підібраному дозуванні ліків згідно з приписом лікаря.

Також, за умов проведення АТО, дрібносерійне виробництво ліків в аптечних закладах східних регіонів набуває особливо важливої функції – забезпечення препаратами лікувальних установ та пацієнтів, оперативне реагування на потреби військової та цивільної медицини в окремих лікарських засобах. Тому це вимагає створення відповідних умов для функціонування таких закладів і основне – це зміни в податковому законодавстві. Як вважає М. Пасічник [13], одним із таких стимулів може стати перегляд ставки ПДВ на екстемпоральні лікарські засоби. Адже сьогодні цей податок на заводські препарати становить 7%, а на ліки, виготовлені в аптеках, – 20%. Це ставить підприємців у нерівні умови і аж ніяк не сприяє розвитку виробничої аптечної справи. Тому тут може бути два шляхи вирішення цього питання: зробити для всіх виробників ліків єдину ставку ПДВ 7% або повністю звільнити виробників екстемпоральних ліків від сплати податку на додану вартість. Інший шлях – запровадити пільги щодо орендної плати та комунальних платежів для аптек, де виготовляють лікарські засоби. Звичайно, час покаже чи буде щось із запропонованого втілене в життя.

На нашу думку, досить вагомий вплив на розвиток фармацевтичної сфери України має і окупація окремих регіонів сусідньою державою. Це створює проблеми у збуті продукції, адже на окремих територіях Луганської та Донецької областей, а також в АР Крим українська продукція виштовхується з ринку. Так, через окупацію цих регіонів фармацевтичний ринок України недоотримав близько 4% роздрібного товарообігу в 2014 р., а у 2015 р. – близько 12% від загальних обсягів продажу [8].

В цілому, враховуючи результати досліджень [4; 11], вважаємо, що основними проблемами фармацевтичної сфери України є наступні:

- низький обсяг продажу фармацевтичних препаратів на душу населення, що, передусім, зумовлено низькими витратами державного бюджету та приватного капіталу;
- мала кількість наданих патентів у фармацевтичному секторі. Недостатній рівень науково-технічних та продуктових інновацій знижує конкурентоспроможність вітчизняних виробників, що посилює у загрозу утримання іноземними виробниками значної частки вітчизняного фармацевтичного ринку у майбутньому, а, відповідно, загрожує соціальній безпеці;

- в Україні мало використовуються клінічні випробування - одна з найбільших можливостей для пацієнтів безоплатно одержати інноваційне лікування;

- низька частка ліків місцевого виробництва у загальному обсязі лікарських засобів на ринку України. Монопольність або охоплення значної частки фармацевтичного ринку імпортерами по багатьох групах лікарських засобів зумовлює значну залежність хворих від можливостей постачання таких ліків в Україну та нормативно-правового регулювання імпорту ліків, а також від форс-мажорних обставин, за яких можливі перебої з їхнім надходженням;

- більшість лікарських засобів в Україні купується за приватні кошти у зв'язку з низьким державним фінансуванням охорони здоров'я. Так, за оцінками експертів, українські пацієнти змушені фінансувати 40% витрат на охорону здоров'я, оплачуючи супутні медичні послуги, купуючи лікарські засоби, витратні матеріали та медичні товари для амбулаторій. В Чехії, наприклад, населення оплачує 15,2%, в Німеччині – 23,7%, в Польщі – 29,9% витрат на медицину [14];

- недосконала нормативно-правова база, особливо у сфері оподаткування виробників ліків.

Затверджена Концепція розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 рр. задекларувала важливість вдосконалення асортиментної політики вітчизняного виробництва лікарських засобів з врахуванням економічної доцільності та можливості імпортозаміщення лікарських засобів шляхом виробництва генеричних або біологічно подібних препаратів та розвиток напрямку модифікованих лікарських засобів – створення препаратів другого, третього та четвертого поколінь з відомих діючих речовин [15], проте це і досі залишається продекларованим, невітленим у життя.

Незважаючи на зазначені проблеми, Україна була однією з перших країн, що підписали Конвенцію MEDICRIME і ратифікували її, а також ввела та посилила у 2012 р. кримінальну відповідальність за злочини, пов'язані з фальсифікацією препаратів. Завдяки підписанню у 2013 р. меморандуму з Європейським директором з якості лікарських засобів у рамках реалізації проекту Ради Європи «eTACT» автоматизованою системою стеження розпочато відстеження лікарських засобів в обігу. Водночас були затверджені нові технологічні регламенти відносно медичних виробів, які відповідають європейському законодавству, що дозволяє гарантувати наявність в обігу безпечних медичних виробів, які не зашкодять здоров'ю людини. Ці зміни в законодавстві України забезпечили позитивний вплив на теперішній розвиток галузі та зростання інвестиційної привабливості України.

Впровадження в законодавчу базу України гармонізованих з європейськими положень належної дистрибуторської практики (Good Distribution Practice) та належної практики зберігання (Good Storage Practise) сприяло зменшенню кількості оптових компаній в Україні на 6%, що дозволило обмежити діяльність компаній, які розповсюджували фальсифіковану, недоброякісну продукцію, що негативно впливало на репутацію виробників лікарських засобів, здоров'я та життя людини тощо.

Також позитивний вплив на формування нормативно-правової бази України щодо захисту прав інтелектуальної власності мало приєднання України до Угоди СОТ, що дозволило ліквідувати численні торговельні бар'єри з боку країн-учасниць і сприяло певному спрощенню доступу українських товарів, послуг, технологій на міжнародні ринки, обмін прав об'єктів інтелектуальної власності. Найбільший вплив на українську фармацевтичну промисловість, а саме забезпечення населення лікарськими засобами, має угода ТРІПС. Вона визначає необхідні норми та принципи встановлення обсягу та використання прав об'єктів інтелектуальної власності, а також забезпечує ефективними та належними засобами захисту прав об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням різниць у національних правових системах. Угода ТРІПС передбачає значно чіткіший механізм врегулювання суперечок, який дозволяє більш ефективно контролювати як партнери дотримуються заходів, які забезпечують відкритий доступ на свої ринки. Фактично всі міжнародні стандарти захисту прав інтелектуальної власності, що встановлені Угодою ТРІПС, перенесені до національних законодавчих та інших нормативно-правових актів України, що зобов'язує забезпечувати прийняття негайного та ефективного запобігання порушенням прав інтелектуальної власності, у тому числі імпорту товарів, а також збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення [16].

Заслуговує на увагу і проект нового Закону України «Про лікарські засоби», що був зареєстрований в лютому 2015 року під № 2162. В ньому знаходять своє відображення шляхи вирішення великої кількості проблем, з якими стикаються учасники фармацевтичного ринку та суб'єкти контролю. Розробникам проекту вдалось імплементувати значну кількість норм ЄС та адаптувати окремі їх положення до реалій українського правового простору.

Наразі в Комітеті ВРУ з питань охорони здоров'я триває активне обговорення питання щодо необхідності прийняття нового профільного закону фармацевтичної галузі [3].

Як позитив, варто відмітити і розробку концепції «Національної лікарської політики». «Національна лікарська політика» буде складатися з дев'яти розділів: відбір основних ліків; доступність; фінансування системи забезпечення ліками; системи постачання; регулювання і забезпечення якості ліків; раціональне застосування; дослідження; розвиток кадрових ресурсів; моніторинг та оцінка.

За словами О. Павленко, першого заступника міністра охорони здоров'я, над кожним із розділів працює окрема підгрупа, що складається з представників МОЗ, "Державного експертного центру", Держлікслужби, а також фармбізнесу і громадських організацій [2]. Так, у розділі про доступність ліків цінове регулювання буде лише одним з елементів. Доступність ліків також буде регулюватися з допомогою податків, тарифів, паралельного імпорту, цінових переговорів, які зможе проводити держава з постачальниками.

Одними з ключових напрямів для державного фінансування системи забезпечення ліками будуть, в тому числі, лікування пріоритетних захворювань, виплати малозабезпеченим, часткова компенсація вартості ліків з держбюджету (реімбурсація).

Напрямки для держфінансування, а також перелік препаратів для закупівлі будуть визначати і планувати на кілька років, а також використовуватиметься державно-приватне партнерство в системі забезпечення лікарськими засобами.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, очевидно, що в наш час сформувалося ряд проблем розвитку фармацевтичної сфери України. В найближчий час ці проблеми вимагають належної оцінки і розв'язання. Вирішити ці питання можливо при обговоренні та подальшому прийнятті нового ЗУ «Про лікарські засоби», а також при розробці і впровадженні «Національної лікарської політики», яка має бути дійсно науково обґрунтованою стратегією розвитку фармацевтичної сфери і враховувати наявні в Україні проектні, науково-дослідні та управлінські пропозиції й обґрунтування щодо подальшого поступу цієї сфери.

Бібліографічний список

1. Шевчук Л.Т. Проблеми і напрямки розвитку фармацевтичної сфери України / Л.Т. Шевчук // Здоровий спосіб життя : [зб. наук. ст.] / Ред. доц. Ю.М. Панишко. – Львів, 2011. – Вип. 61. – С. 61-66.
2. Уляницький Д. Пігулки для народу: МОЗ готує лікарську реформу / Д. Уляницький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rbc.ua/ukr/analytics/pilyuli-naroda-minzdrav-gotovit-lekarstvennyu-1456932327.html>.
3. Бойко К. Значущі правові події у фармацевтичній сфері - 2015: стрімкі кроки назустріч інтеграції з законодавством ЄС / К. Бойко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legalalliance.com.ua/>
4. Дацько О.І. Імпортозаміщення у фармацевтичній галузі як пріоритет стратегії соціальної безпеки / О.І. Дацько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://socpharm.nuph.edu.ua/files/2013/04/Art-D.pdf>.
5. Пропозиції Комітету Верховної Ради України з питань охорони здоров'я до проекту Закону України "Про Державний бюджет України на 2016 рік" (реєстр. № 3000, доопр. від 11 грудня 2015 р.), поданий Кабінетом Міністрів України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://komzdrav.rada.gov.ua/komzdrav/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=6B5C35C6BAF2BF6E0B618FD4AB1E1BE8?art_id=47560.
6. Черних В.П. Фармацевтична галузь / В.П. Черних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pharmacyclopedia.com.ua/article/307/farmaceutichna-galuz>.
7. Беліченко А.В. Сучасні принципи державного управління процесом забезпечення населення лікарськими засобами / А.В. Беліченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/2/10.pdf>
8. Фарминок шукає діалог із ДФС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/345586>
9. Регіональні інноваційні системи України: стан формування та розвитку в умовах інтеграційних викликів : моногр. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової ; ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – К., 2013. – 724 с.
10. Пашков В.М. Роздержавлення у сфері охорони здоров'я. Проблеми та перспективи / В.М. Пашков [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/70095>.
11. Україна. Огляд економіки – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [Chamber_Country_Profile_2015_ukr.pdf](http://www.chamber.gov.ua/Chamber_Country_Profile_2015_ukr.pdf).
12. Как девальвация ударила по рынку лекарственных средств в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pharma.net.ua/analytic/analysis/14877-kak-devalvacija-udarila-po-rynku-lekarstvennyh-sredstv-v-ukraine-infografika>.
13. Інтерв'ю Голови Державної служби України з лікарських засобів Михайла Пасічника виданню "Урядовий кур'єр" від 17 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247956937.
14. Украинцы оплачивают 40% расходов на медицину [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pharma.net.ua/news/ukraine/15064-ukraincy-oplachivajut-40-rashodov-na-medicinu>.

15. Про затвердження Концепції розвитку фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я України на 2011-2020 рр. : Наказ МОЗ України від 13.09.2010 р. № 769 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100913_769.html.

16. Груздова Т.В. Перспективи розвитку сфери фармацевтики та біотехнологій із приєднанням України до угоди про асоціацію з європейським союзом / Т.В. Груздова, Т.М. Юхновська // Український соціум. – 2014. – № 3 (50) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-3_2014/63-77.pdf.

References

1. Shevchuk, L.T. (2011), "Problems and directions of development of the pharmaceutical sector of Ukraine", *Zdorovyi sposib zhyttia : [zb. nauk. st.]*, Iss. 61, pp. 61-66.

2. Ulianytskyi, D. "Tablets for the people, the Ministry of Health prepares medical reform", available at: <https://www.rbc.ua/ukr/analytics/pilyuli-naroda-minzdrav-gotovit-lekarstvennyu-1456932327.html> (access date March 17, 2016).

3. Boiko, K. "Significant legal developments in the pharmaceutical field 2015: rapid steps towards integration with the EU", available at: <http://www.legalalliance.com.ua/> (access date March 17, 2016).

4. Datsko, O.I. "Import substitution in the pharmaceutical industry as a priority strategy for social security", available at: <http://socpharm.nuph.edu.ua/files/2013/04/Art-D.pdf> (access date March 17, 2016).

5. *Propozytsii Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan okhorony zdorovia do proektu Zakonu Ukrainy "Pro Derzhavnyi biudzhet Ukrainy na 2016 rik"* [Offers of the Verkhovna Rada of Ukraine on Health on the Draft Law of Ukraine "On the State Budget of Ukraine for 2016"], available at: http://komzdrav.rada.gov.ua/komzdrav/control/uk/publish/printable_article;jsessionid=6B5C35C6BAF2BF6E0B618FD4AB1E1BE8?art_id=47560 (access date March 17, 2016).

6. Chernykh, V.P. "Pharmaceutical industry", available at: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/307/farmaceutichna-galuz> (access date March 17, 2016).

7. Bielichenko, A.V. "Modern principles of public administration process of providing the population with medical drugs", available at: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/2/10.pdf> (access date March 15, 2016).

8. *Farmrynok shukaie dialoh iz DFS* [Pharmaceutical market seeks dialogue with DFS], available at: <http://www.apteka.ua/article/345586> (access date March 18, 2016).

9. Fedulova, L.I. (2013), *Rehionalni innovatsiini systemy Ukrainy: stan formuvannia ta rozvytku v umovakh intehratsiinykh vyklykiv* [Regional innovation system of Ukraine: state formation and development in the integration challenges], monograph, DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 724 p.

10. Pashkov, V.M. "Denationalization healthcare. Problems and prospects", available at: <http://www.apteka.ua/article/70095> (access date March 17, 2016).

11. *Ukraina. Ohliad ekonomiky – 2015* [Ukraine. Economics Survey – 2015], available at: [Chamber_Country_Profile_2015_ukr.pdf](http://www.chamber.gov.ua/ua/ohliad_ekonomiky_2015_ukr.pdf) (access date March 18, 2016).

12. *Kak devalvatsiia udarila po rynku lekarstvennykh sredstv v Ukraine* [As devaluation hit the market medicines in Ukraine], available at: <http://pharma.net.ua/analytic/analysis/14877-kak-devalvacija-udarila-po-rynku-lekarstvennykh-sredstv-v-ukraine-infografika> (access date March 18, 2016).

13. *Interviu Holovy Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z likarskykh zasobiv Mykhaila Pasichnyka vydanniu "Uriadovyi kurier" vid 17 liutoho 2015 r.* [Interview of the State Service of Ukraine on drugs Michael Pasichnyk newspaper "Governmental Courier" on February 17, 2015], available at: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247956937 (access date March 18, 2016).

14. *Ukraintsy oplachivaiut 40% rashodov na meditsinu* [Ukrainians pay 40% on medicine costs], available at: <http://pharma.net.ua/news/ukraine/15064-ukraincy-oplachivajut-40-rashodov-na-medicinu> (access date March 18, 2016).

15. *Pro zatverdzhennia Kontseptsii rozvytku farmatsevtichnoho sektoru haluzi okhorony zdorovia Ukrainy na 2011-2020 rr.* [On approval of the Concept of development of the pharmaceutical sector healthcare Ukraine for 2011-2020], Nakaz MOZ Ukrainy dated 13.09.2010 r. no. 769, available at: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/dn_20100913_769.html (access date March 18, 2016).

16. Hruzдова, T.V. and Yukhnovska, T.M. (2014), "Prospects for the development of pharmaceuticals and biotechnology with Ukraine's accession to the Association Agreement with the European Union", *Ukrainskyi sotsium*, no. 3 (50), available at: http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/US-3_2014/63-77.pdf (access date March 18, 2016).

Шевчук Л.Т., Федоришина Л.М. ФАРМАЦЕВТИЧНА СФЕРА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Мета – обґрунтувати основні проблеми розвитку фармацевтичної сфери України, що склались у сьогоденних умовах.

Методика дослідження. Для досягнення поставленої мети при написанні статті використано наступні методи: аналітико-монографічний – при вивченні літературних джерел з теми дослідження; аналізу і синтезу –

для виявлення проблем розвитку фармацевтичної сфери; абстрактно-логічний метод – для узагальнення теоретичних положень, формування висновків.

Результати. Встановлено, що розвиток фармацевтичної сфери України направлений на ефективне забезпечення населення України ліками, тобто кожному громадянину України повинні бути гарантовані доступність, клінічна ефективність, безпека і якість лікарських препаратів. Виявлено, що реалізація цієї мети залишається поки що недосяжною, оскільки через широку мережу аптекних закладів більшість ліків є фізично доступними населенню, проте не економічно доступними: через високі ціни на ліки та низькі доходи українці просто не можуть собі дозволити їх купувати - вони або переключаються на дешевші препарати, або просто відмовляються їх купувати.

Встановлено, що однією з головних проблем розвитку фармацевтичної сфери є недостатній обсяг виробництва лікарських препаратів вітчизняними виробниками. На сьогодні з-понад 12 тис. найменувань лікарських препаратів, що знаходиться на фармацевтичному ринку України, тільки 30% виробляються вітчизняними виробниками, що підтверджує високу залежність здоров'я населення України від імпорту фармацевтичної продукції.

Виявлено процес надмірного скорочення кількості державних та комунальних аптек і ускладнення доступу населення до них, що є загрозливим явищем для інвалідів та осіб з хронічними захворюваннями, оскільки саме через такі аптеки названі категорії населення могли отримувати ті чи інші медикаменти на пільгових умовах, і особливо це стосується аптекних закладів, де виготовляють ліки.

Визначено, що вагомий вплив на розвиток фармацевтичної сфери України має окупація окремих регіонів сусідньою державою, яка створює проблеми у збуті продукції, адже на окремих територіях Луганської та Донецької областей, а також в АР Крим українська продукція просто виштовхується з ринку.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні основних проблем розвитку фармацевтичної сфери України в сучасних умовах, що сприятиме розробці заходів по регулюванню векторів її розвитку в основних стратегічних документах.

Практична значущість полягає в тому, що основні теоретичні положення даного дослідження можуть бути використані при розробці стратегічних документів розвитку фармацевтичної сфери України, а також при написанні студентських наукових робіт.

Ключові слова: фармацевтична сфера, фармацевтичний ринок, лікарські засоби, медикаменти, охорона здоров'я.

Shevchuk L.T., Fedoryshyna L.M. PHARMACEUTICAL SPHERE OF UKRAINE: PROBLEMS OF DEVELOPMENT

Purpose – to prove the basic problems of the pharmaceutical sector of Ukraine, established in today's environment.

Methodology of research. To achieve this goal in writing the article uses the following methods: analytical and monographic – the study of the literature on the subject of the study; analysis and synthesis – to identify problems of the pharmaceutical sector; abstract logical method – to summarize theoretical positions, forming conclusions.

Findings. We believe that the main goal of the pharmaceutical sector of Ukraine is effectively providing Ukraine's population medicine, that every citizen of Ukraine must be guaranteed availability, clinical efficacy, safety and quality of medicines. Unfortunately, the realization of this goal is still elusive. A wide network of pharmacies, most drugs are physically accessible to the population, but not economically reasonable, because of high prices of medicines and Ukrainian low incomes simply can not afford to buy them, or they switch to cheaper drugs, or simply refuse to buy them.

It was established that one of the main problems of pharmaceutical industry is a lack of production of drugs by domestic producers. Thus, today, more than 12 thousand types of medicines, which is the pharmaceutical market of Ukraine, only 30% are produced by domestic manufacturers. This shows the high dependence of health Ukraine on imported pharmaceutical products.

In addition, there is an excessive reduction in the number of state and municipal pharmacies and complexity of public access to them, which is threatening event for the disabled and people with chronic diseases, because it is through such pharmacies mentioned categories of people could get certain drugs on favorable terms, especially this applies to pharmacies where drugs are produced.

Quite a significant impact on the pharmaceutical industry and occupation of Ukraine has separate regions neighboring state. This creates problems in the marketing of products, because in some areas of Lugansk and Donetsk regions and in Crimea Ukrainian products simply pushed out of the market.

Originality is the justification of the main problems of the pharmaceutical sector of Ukraine in modern conditions to facilitate the development of measures to regulate the vectors of development in key strategic documents.

Practical value is that the basic theoretical principles of this study can be used in the development of strategic documents of the pharmaceutical sector of Ukraine, as well as writing student research.

Key words: pharmaceutical industry, pharmaceutical market, medical products, pharmaceuticals, healthcare.

Шевчук Л.Т., Федоришина Л.М. ФАРМАЦЕВТИЧЕСКАЯ СФЕРА УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ

Цель – обосновать основные проблемы развития фармацевтической сферы Украины, которые сложились в современных условиях.

Методика исследования. Для достижения поставленной цели при написании статьи использованы следующие методы: аналитико-монографический – при изучении литературных источников по теме исследования; анализа и синтеза – для выявления проблем развития фармацевтической сферы; абстрактно-логический метод – для обобщения теоретических положений, формирования выводов.

Результаты. Установлено, что развитие фармацевтической сферы Украины направлено на эффективное обеспечение населения Украины лекарствами, то есть каждому гражданину Украины должны быть гарантированы доступность, клиническая эффективность, безопасность и качество лекарственных препаратов.

Выявлено, что реализация этой цели остается пока недостижимой. Через широкую сеть аптек большинство лекарств физически доступны населению, однако не экономически доступны: при высоких ценах на лекарства и низких доходах украинцы просто не могут себе позволить их покупать - они или переключаются на более дешевые препараты, или просто отказываются их покупать.

Установлено, что одной из главных проблем развития фармацевтической сферы является недостаточный объем производства лекарственных препаратов отечественными производителями. Так, на сегодня из более 12 тыс. наименований лекарственных препаратов, находящихся на фармацевтическом рынке Украины, только 30% производятся отечественными производителями, что подтверждает высокую зависимость здоровья населения Украины от импорта фармацевтической продукции.

Обнаружен процесс чрезмерного сокращения количества государственных и коммунальных аптек и затруднение доступа населения к ним, что выступает угрозой явлением для инвалидов и лиц с хроническими заболеваниями, поскольку именно через такие аптеки названные категории населения могли получать те или иные медикаменты на льготных условиях, и особенно это касается аптек, где производят лекарства.

Достаточно весомое влияние на развитие фармацевтической сферы Украины имеет и оккупация отдельных регионов соседним государством. Это создает проблемы в сбыте продукции, ведь на отдельных территориях Луганской и Донецкой областей, а также в АР Крым украинская продукция просто вытесняется с рынка.

Научная новизна заключается в обосновании основных проблем развития фармацевтической сферы Украины в современных условиях, что будет способствовать разработке мероприятий по регулированию векторов ее развития в основных стратегических документах.

Практическая значимость заключается в том, что основные теоретические положения данного исследования могут быть использованы при разработке стратегических документов развития фармацевтической сферы Украины, а также при написании студенческих научных работ.

Ключевые слова: фармацевтическая сфера, фармацевтический рынок, лекарственные средства, медикаменты, здравоохранение.